

Historia de las Ciencias, Jaca 1982.

A. Roca: *L'impacte de la hipòtesi quàntica a Catalunya*, dins les Actes del I Congreso de la Sociedad Española de Historia de las

Ciencias, Madrid, Diputación Provincial, 1981.

A. Roca: *Les possibilitats d'una política científica catalana. Entorn de l'acció de la Mancomunitat de Catalunya*. Barcelona, 1981, en

premsa.

La font biogràfica i bibliogràfica principal es troba a: *Discursos pronunciados en la sesión necrológica en honor del Excmo. Sr. D. Esteban Terradas e Illa el día 24 de Enero*

de 1951. Madrid, Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales, 1951. Conté treballs d'Enrique de Rafael Verhulst, Julio Palacios, Francisco Planell, Felipe Lafita i Julio Rey Pastor.

(ariadna)

Museus científics de Barcelona

Museu Arqueològic

Parc de Montjuïc (tel. (93) 223 21 49)

Cultures prehistòriques de Catalunya i Balears; obres procedents de les colonitzacions púniques, gregues i romanes. Obert els dies laborables de 10h a 14h i de 18h a 20h. Festius de 10h a 14h. Tanca els dilluns i els dies 1 i 6

56 (340/Volum 3/maig 1983)

de gener, 24 de juny i 25 de desembre

Museu de Carruatges

Palau de Pedralbes, Diagonal, s/n (tel. (93) 203 75 01)

Carruatges de diversos tipus del segle XVIII al XX

Obert els laborables de 10h a 13h i de 16h a 18h, dissabtes, diumenges i festius de 10h a 14h. Tancat els dilluns i els dies 1 de gener, divendres Sant, 1 de maig i 25 de desembre.

Museu Etnogràfic andino-amazònic dels Caputxins

Cardenal Vives i Tutó, 16 (tel. (93) 204 34 58)

Objectes relacionats amb la vida i civilització indígenes, corresponent a l'activitat missionera dels Caputxins.

Obre a hores convingudes.

Museu Etnològic (secció exòtica)

Parc de Montjuïc (tel. (93) 224 68 07)

Peces d'art i etnologia de diverses procedències: Amèrica Central, Amèrica Llatina, Índia, Nova Guinea, Austràlia, Tibet, Nepal, Marroc, Guinea. Es obert els dies laborables de 9h30 a 13h45 i de 19h30 a 19h30, els diumenges i festius de 9h30 a 13h45. Tanca els dilluns al matí i els dies 1 i 6 de gener, 24 de juny i 25 de desembre.

Museu de Geologia (Museu Martorell)

Parc de la Ciutadella (Tel. 319 68 95)

Col·leccions de mineralogia, paleontologia i petrologia.

Va ser creat el 1878 a partir del llegat de Francesc Martorell. Cal destacar la col·lecció Pisani i la de fòssils de Catalunya així com el material gràfic de geoplanetologia. Obert els dies laborables, diumenges i festius de 9h30 a

13h45. Tancat els dilluns i els dies 1 i 6 de gener, 24 de juny i 25 de desembre.

Museu Geològic del Seminari

Secció de Biostratigrafia de Barcelona de l'Institut Nacional del CSIC

Seminari Conciliar, carrer Diputació, 231

Col·lecció paleontològica formada per més de 30.000 fòssils registrats i classificats. La institució disposa d'un fitxer biostratigràfic únic a Espanya. El museu es va iniciar el 1874 com a Museu d'Història Natural i de Geologia.

Obert els laborables de 10h a 13h30 i de 17h a 20h. Dissabtes de 10h30 a 13h30. Tancat diumenges, festius i el mes d'agost.

Museu Marítim

Reials Drassanes, Porta de la Pau, 1

Història del vaixell i recull de peces d'interès artístic, històric i científic. Comprèn peces arqueològiques, eines, embarcacions exòtiques, peces d'artilleria, aparells nàutics i astronòmics, art popular, pintures, ornaments i una col·lecció de models de tota mena de vaixells.

Obert els dies laborables de 10h a 13h30 i de 16h a 18h30, els diumenges i festius de 10h a 13h30. Tancat els dilluns i els dies 1 i 6 de gener, 24 de juny i 25 de desembre.

Mentora Alsina

Gabinet de física experimental (tel. (93) 247 57 34)

Objectes i instruments cedits l'any 1908 per Ferran Alsina, completat amb experiències posteriors, en els camps de l'òptica, mecànica, hidrostàtica, electricitat, so, llum, vibracions, espectrografia.

Es obert a hores convingudes.

Museu de Zoologia

Parc de la Ciutadella (tel. (93) 319 69 12)

Col·leccions d'animals de diverses espècies procedents d'arreu del món.

Es obert els dies laborables, diumenges i festius de 9h30 a 13h45. Tanca els dilluns i els dies 1 i 6 de gener, 24 de juny i 25 de desembre.

Museu de la Ciència

Carrer Teodor Roviralta, 55 (tel. 274 03 81)

Mòduls, màquines i maquetes per fer comprensibles les lleis de l'òptica, la mecànica, la percepció i

l'espai extraterrestre. Planetarium per a 80 espectadors. Exposicions temporals i permanents. Obert tots els dies de 10h a 20h, excepte els dilluns.

Biblioteques científiques

(Font: *Guia de biblioteques de Catalunya i les Balears*, Barcelona, Obra Social de la Caixa, 1980)

Agricultura

Biblioteca de l'Institut Agrícola Català "Sant Isidre"

Plaça Sant Josep Oriol, 4, tel. 301 16 36 - 301 17 40

Oberta de 10 h a 14 h, tancada el mes d'agost

Biblioteca-Hemeroteca "El cultivador moderno"

Via Augusta, 158, tel. 200 73 14

Oberta de 9 h a 14 h, tancada el mes d'agost

Biblioteca del "Servicio de defensa contra plagas - Inspección fitopatológica"

Passeig de Colom, s/n, tel. 301 11 86

Oberta de 9 h a 14 h

Biblioteca del Laboratori d'Investigació Cerealista

Gràcia, 1, tel. 217 43 94

Biblioteca de l'Escola d'Enginyeria Tècnica Agrícola

Carrer Urgell, 187, tel. 230 42 07

Oberta de 9 h 30 a 13 h i de 16 h a 20 h 30, tancada l'agost

Antropologia

Biblioteca del Museu Etnològic

Pg. Santa Madrona, s/n, tel. 224 68 07

Oberta de 9.30 h a 13.45 h

Biblioteca del Centre d'Etnologia Peninsular

Egipcíaques, 9, tel. 242 32 81

Oberta dilluns, dimarts i divendres de 16 h a 20 h, tancada juliol i agost

Biblioteca del departament d'Antropologia (Facultat de Biologia)

Diagonal, 645, tel. 330 88 51

Oberta de 10 h a 14 h, excepte dissabtes, tancada juliol i agost

Arqueologia

Biblioteca del Museu Arqueològic

Parc de Montjuïc, tel. 223 21 94

Oberta de 9.30 h a 13 h 30, tancada l'agost

Biblioteca de l'Institut d'Arqueologia

Gran Via, 585, tel. 318 98 94

Oberta de 9 h a 22 h, tancada del 14 de juliol al 22 d'agost

Astronomia

Biblioteca de l'Agrupació Astronòmica "Aster"

Passeig de Gràcia, 71, àtic, tel. 215 15 31

Oberta de 19 h a 21 h, tancada juliol i agost

Biblioteca de la Societat Astronòmica d'Espanya i Amèrica

Diagonal, 377, 2.º, tel. 218 78 80

Oberta de 19.30 a 21 h

Biblioteca de la càtedra d'Astronomia

Diagonal, 645, tel. 330 73 11, ext 244

Forma part de la Facultat de Física

Botànica

Biblioteca de l'Institut Botànic

Avda. Montanyans s/n, tel. 325 80 50

Oberta de 9 h a 14 h

Biblioteca del departament de Botànica, Facultat de Biologia

Diagonal, 645, tel. 330 88 51

Oberta de 9 h a 14 h, tancada l'agost

Biblioteques generals de ciència

Biblioteca de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts

Rambla dels Estudis, 115, tel. 317 05 36

Oberta de 16 h a 19 h, tancada l'agost

Biblioteca del Consell Superior d'Investigacions Científiques

Carrer Egipcíaques, 15

Oberta dilluns, dimecres i divendres de 10 h a 13 h

Construcció

Biblioteca del Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona.

Carrer Bon Pastor, 5, tel. Oberta de 9 h a 14 h i de 17 h a 21 h

Biblioteca de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona.

Diagonal, 649, tel. 249 18 05 Oberta de 9 h a 14 h i 15 h 30 a 21 h, tancada l'agost

Enginyeria

Biblioteca de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya

Via Laietana, 39, tel. 319 23 00 Oberta de 10 h a 13 h i de 16 h a 20 h

Biblioteca del Centre d'Estudis, Recerca i Aplicacions de l'Aigua

Passeig de Sant Joan, 39, tel. 225 61 31

Oberta de 8 h a 15 h

Biblioteca del Col·legi Oficial de Perits i Enginyers Industrials

Passeig de Gràcia, 50, 4.^{an} 2.^a, tel. 214 95 54

Oberta de 17 h a 21 h, excepte dissabtes, tancada l'agost

Biblioteca d'Enclavaments i Senyals

Carrer Santander, 25, tel. 307 18 08

Oberta de 9 h a 14 h i de 16 h a 18 h

Biblioteca de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials

Diagonal 647, tel. 249 58 00, ext. 250

Biblioteca de l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial

Carrer Urgell, 187, tel. 230 16 04

Oberta de 9 h a 14 h i de 15 h a 19 h, tancada l'agost

Biblioteca de l'Institut Politècnic Nacional. Escola del Treball

Carrer Urgell, 187, tel. 230 92 00

Oberta de 9 h a 14 h i de 16 h a 21 h, tancada l'agost

Biblioteca del Centre Espanyol de Plàstics

Carrer Còrsega, 300, tel. 218 94 12

Biblioteca de la Societat Tècnica d'Automoció

Diagonal, 647, tel. 249 64 00

Oberta de dilluns a dimecres de 16 h 30 a 19 h 30 i per als socis, de 10 h a 13 h 30 i de 17 h 30 a 19 h 30, tancada l'agost

Estadística

Biblioteca Especial d'Estudis Estadístics

Porta de l'Àngel, 8-10, 2.^{on}, tel. 318 14 20 ext. 33

Oberta a les hores d'oficina

Biblioteca del Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya

Carrer Urgell, 187, 3.er, tel. 321 80 00

Oberta de 9 h a 14 h i tancada l'agost

Biblioteques generals

Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès

Carrer Canuda, 6, tel. 318 86 34

Oberta de 10 h a 24 h

Biblioteca de Catalunya

Carrer del Carme, 47, tel. 317 07 78

Oberta de 9 h a 14 h i de 15 h 30 a 20 h 30

Biblioteca d'Hispano Olivetti

Gran Via, 860, tel. 225 83 70

Oberta de 13 h a 15 h, tancada l'agost

Biblioteca del Fòrum Vergés

Carrer Rosselló, 223, tel. 228 20 00

Oberta d'11 h a 14 h i de 17 h a 21 h

Geografia

Biblioteca del departament de Geografia. Facultat de Geografia i Història

Avda. de Xile, s/n., tel. 240 92 00, ext. 242

Oberta de 9 h a 14 h i de 16 h a 21 h

Geologia

Biblioteca del Museu Municipal de Geologia

Parc de la Ciutadella, tel. 319 68 95

Oberta de 10 h a 13 h 30

Biblioteca del departament de Petrologia. Facultat de Geologia

Plaça Universitat

Oberta de 16 h a 20 h, tancada l'agost

Biblioteca de l'Institut Jaume Almera

Carrer Alcàrria, s/n., tel. 330 27 16

Oberta de 10 h a 13 h i de 16 h 30 h, tancada l'agost

Biblioteca del Seminari de Geologia. Facultat de Geologia

Granvia, 585, tel. 302 55 43

Oberta de 9 h a 14 h, tancada l'agost

Biblioteca del departament de Geologia i Edafologia. Facultat de Farmàcia

Diagonal, s/n, tel. 330 87 53

Indústria tèxtil

Biblioteca de l'Associació de Recerca d'Empreses Confeccionistas

Gran Via, 670, 4.^{an}, tel. 302 14 78

Oberta de 9 h a 14 h

Biblioteca del Col·legi Art Major de la Seda

Alt de Sant Pere, 1, tel. 301 37 00

Oberta de 10 h a 14 h, tancada l'agost

Matemàtiques

Biblioteca de la Facultat de Matemàtiques

Gran Via 585, tel. 317 72 44

Oberta de 9 h 30 a 13 h 30 i de 16 h a 20 h, tancada l'agost

Metal·lúrgia

Biblioteca del Centre d'Estudis i Assessorament Metal·lúrgic

Carrer Josep A. Clavé, 2, tel. 318 80 58

Oberta de 8 h a 15 h, tancada del 25 de juliol al 25 d'agost

Biblioteca de l'Institut Tecnològic Emili Jimeno

Diagonal, 647, tel. 230 73 11, ext. 227

Oberta de 9 h a 13 h 30 i de 16 h a 20 h, tancada l'agost

Navegació

Biblioteca de l'Escola Oficial de Nàutica

Pla del Palau, 18, tel. 319 40 16

Oberta de 9 h a 13 h i de 16 h a 20 h, tancada de juny a octubre

Biblioteca del Museu Marítim

Porta de la Pau, 1, tel. 318 32 45

Oberta de 10 h a 14 h

Psicologia i psiquiatria

Biblioteca Freudiana de Barcelona

Diagonal, 438, 6.^c

Oberta de 17 h a 21 h, tancada el juliol i agost

Biblioteca del Servei de Consulta i Informació sobre Subnormals

Diagonal, 474, 2.^{on}, 1.ª, tel. 218 90 98

Oberta de 10 h a 14 h i 16 h a 20 h, tancada l'agost

Associacions científiques i culturals

(Font: *Agenda dels Països Catalans* 1983)

Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, Passeig de la Bonanova, 43

Col·legi de Doctors i Llicenciats, Rambla de Catalunya, 8

Col·legi Oficial d'Enginyers Industrials, Via Laietana, 39

Consell Superior d'Investigacions Científiques, Egiptiaques, 1

Fundació Jaume Bofill, rambla del Prat, 21

Fundació Joaquim Torrens

Química

Biblioteca P. Salvador Gil. Institut Químic de Sarrià

Carrer Institut Químic, s/n., tel. 203 89 00, ext. 231

Oberta de 9 h 30 a 14 h 30 i de 16 h a 19 h 30, tancada l'agost

Biblioteca de l'Associació de Químics d'Espanya (ANQUE)

Carrer Mallorca, 279, tel. 215 59 91

Oberta de 16 h a 19 h

Biblioteca del Seminari de Química. Facultat de Química

Diagonal 647, tel. 330 73 11, ext. 215-218

Oberta de 9 h a 13 h 30 i de 15 h 30 a 20 h, tancada l'agost

Biblioteca del departament de Química Inorgànica. Facultat de Farmàcia

maig 1983/Volum 3/341 57

Diagonal, s/n., tel. 330 88 13

Biblioteca de la càtedra de Química Orgànica. Facultat de Farmàcia

Diagonal s/n., tel. 330 91 10

Oberta de 9 h a 13 h i de 16 h a 19 h, tancada l'agost

Veterinària i microbiologia

Biblioteca del Col·legi de Veterinaris de la província de Barcelona

Avda. República Argentina, 21-25, tel. 211 24 66

Oberta de 17 h a 20 h, tancada l'agost

Biblioteca del Laboratori Municipal

Carrer Wellington, 44, tel. 309 20 50

Oberta de 9 h a 13 h, tancada l'agost

Zoologia

Biblioteca del Museu de Zoologia

Parc de la Ciutadella, tel. 319 69 12

Oberta de 9 h a 14 h

Biblioteca de l'Institut de Recerques Pesqueres

Passeig Nacional, s/n, 310 64 16

Ibern, Gregorio Marañón, s/n

Fundació del Museu de la Història de la Medicina, passeig de Gràcia, 89, 4.^{on}.

Fundació Puigvert, Cartagena, 340

Institut Barraquer, Laforja, 88

Institut d'Estudis Catalans, Institució Catalana d'Història Natural, Societat Catalana de Biologia, Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, Societat Catalana d'Estudis Litúrgics, Amics de

l'Art Romànic, Societat Catalana de Numismàtica, Societat Catalana d'Estudis Històrics, Societat Catalana de Musicologia, Societat Catalana d'Estudis Clàssics, Societat Catalana de Filosofia, Societat Catalana de Geografia, Societat Catalana Jurídica, Econòmica i Social, Societat Catalana d'Ordenació del Territori, carrer del Carme, 47
 Institut de Física Teòrica, Diagonal, 645
 Institut de Tecnologia Química i Tèxtil, carrer Jordi Girona Salgado, s/n
 Institut d'Investigacions Pesqueres, passeig Nacional, s/n
 Institut Geològic "Jaume Almera", Alcàrria s/n.
 Institut Nefrològic l'Esperança,

Ríos Rosas, 39
 Institut Químic de Sarrià, carrer Institut Químic de Sarrià, s/n
 Museu de la Ciència, Teodor Roviralta, 55
 Reial Acadèmia de Farmàcia de Barcelona, carrer de l'Hospital, 56
 Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, carrer del Carme, 47
 Universitat Catalana d'Estiu, Passatge de la Mercè, 3
 Universitat Autònoma de Barcelona, Campus Universitari, s/n, Cerdanyola
 Universitat de Barcelona, Gran Via de les Corts Catalanes, 585
 Universitat Politècnica de Barcelona, Diagonal, s/n
 (Associacions científiques i culturals)

(Font: Agenda dels Països Catalans 1013)
 Amics de Joan Ballester, Consell de Cent, 281
 Amics de la Ciutat, Pau Claris, 177, 4.ª la Associació d'Amics de les Nacions Unides, Fontanel·la, 14
 Associació de Mestres Rosa Sensat, Còrsega, 271
 Ateneu Barcelonès, Canuda, 6
 Ateneu del Clot-La Farinera, plaça Valentí Almirall, s/n
 Ateneu Popular La Flor de Maig, Wad-Ras, 195
 Casal de Montserrat, Mercader, 42
 Centre de Documentació Política, Casanova, 46
 Centre Excursionista de Catalunya. Paradís, 10

CIEMEN, Pau Claris, 106
 Club d'Amics de la UNESCO, Ausiàs March, 25
 Comitè Antinuclear de Catalunya, Bruc, 26
 DEPANA, Aragó, 281
 Foment Martinenc, Provença, 593
 Fundació Jaume I, Joan Sebastià Bach, 13, 2n
 Fundació del Congrés de Cultura Catalana, Mallorca, 283
 IPECC, passeig de Sant Joan, 98
 Lluïsos de Gràcia, plaça del Nord, 7-9
 Omnium Cultural, Montcada, 20
 Unió Excursionista de Catalunya, Santa Anna, 10
 Xarxa Cultural, Ample, 35

(lectures)

La història hispànica de la ciència

José M. López Piñero,
 Thomas F. Glick,
 Víctor Navarro Brotóns,
 Eugenio Portela Marco

Diccionario
 histórico de la
 ciencia moderna
 en España

vol. I
 (A-L)

José M. López Piñero,
 Thomas F. Glick,
 Víctor Navarro Brotóns,
 Eugenio Portela Marco

Diccionario
 histórico de la
 ciencia moderna
 en España

vol. II
 (M-Z)

La història de la ciència com a disciplina científica serà la clau de volta per situar en un terreny adequat la comprensió de la nostra història científica. La "polèmica de la ciència espanyola", desencadenada el 1782 per l'article "Espagne" de Nicolas Masson a l'Encyclopédie Méthodique dirigida per Diderot, on es posava en qüestió l'ambient enrarit que hi havia a Espanya i l'endarreriment que produïa en el desenvolupament de la ciència, ha arribat a influir el *sentit comú* dels ciutadans de l'Estat espanyol. En aquesta visió àmpliament estesa, la ciència, a les terres de la pell de brau, és un desert...

Els inicis de la història de la ciència, i sobretot les tradicions pre-disciplinàries que la precediren, han donat la raó a aquesta concepció: la història de qualsevol ciència era tractada com un encadenament de "sants" i "màrtirs", superposats casualment en el context social en el qual vivien. Avui, amb la maduresa de la recerca, les coses comencen a canviar. En el procés de la ciència, els grans homes no s'expliquen sense altres homes; els descobriments no pertanyen a persones sinó a corrents de recerca, alguns cops molt estesos en el temps i l'espai; cada cop es demostren més significatius els factors "nacionals" en una activitat humana sempre considerada "internacional", suposadament per sobre de les contingències culturals, econòmiques o polítiques; una xarxa d'institucions, un determinat sistema econòmic, un sistema edu-

catiu o de comunicacions... són la base de partida de la justificació dels grans processos de descobriment, al costat dels grans esforços intel·lectuals o les idees crucials que aparentment semblaven ser l'únic fil conductor... Junt amb la creació de ciència, esdevé important la seva divulgació; davant la descoberta, cal pensar cada cop més en les seves aplicacions tècniques i socials; el científic aïllat cal entendre'l cada cop més en el seu moment històric, amb les seves possibilitats i limitacions. Avui, en aquest nou marc intel·lectual, podem començar a explorar el suposat desert de la ciència hispànica. Aquesta exploració, salvant les temptacions patriòtiques i triomfalistes, ens portarà a correlacionar una activitat científica concreta, com la nostra, amb l'itinerari laberíntic de la nostra història.

Fa ja alguns anys que la història de la ciència intenta aixecar el cap en la comunitat científica hispànica. Comptem ja amb un notable conjunt de treballs històrics. En realitat, en els començaments de la història de la ciència com a disciplina científica, s'hi poden trobar contribucions hispàniques com la del professor Millàs i Vallcrosa. Les circumstàncies de la recerca dels darrers cinquanta anys no han estat molt favorables però ha anat naixent, potser una mica a l'ombra, una petita infraestructura de recerca històrica. Barcelona, Granada, Madrid, Saragossa, València, són algunes de les ciutats en les quals podem trobar els primers professionals

de la història de la ciència. Es en aquesta situació, encara amb mancances prou importants, que podem entendre l'aparició del *Diccionario Histórico de la Ciencia Moderna en España**, obra d'un grup de redactors encapçalat per José María López Piñero, Thomas F. Glick, Víctor Navarro Brotóns i Eugenio Portela, que acaba de ser publicat a Barcelona per Ediciones Península.

Els redactors pertanyen a l'anomenat "grup de València", amb la col·laboració d'un valencià (i català) adoptiu, Thomas F. Glick. Des de fa anys, al voltant de la càtedra d'història de la medicina de València, s'ha anat fent una tasca de base, centrada en l'estudi de la ciència hispànica dels segles XVI i XVII i d'altres èpoques. Les publicacions del departament no solament han incidit en investigacions particulars sinó que s'hi veu una voluntat de construir a poc a poc una infraestructura de materials que serveixin per al coneixement i l'estudi de la ciència en la història d'Espanya.

El "Diccionario" que comentem és clarament una eina d'aquest tipus, per ser utilitzada pels historiadors de la ciència però també pels historiadors en general i els ciutadans que vulguin conèixer millor la realitat de l'activitat científica espanyola.

La preocupació per l'ús profitós del diccionari hi ha fet incloure als autors tres índexs utilíssims, amb els quals pot tenir-se una panoràmica completa: un índex comprèn tots els noms mencionats, un altre les institucions